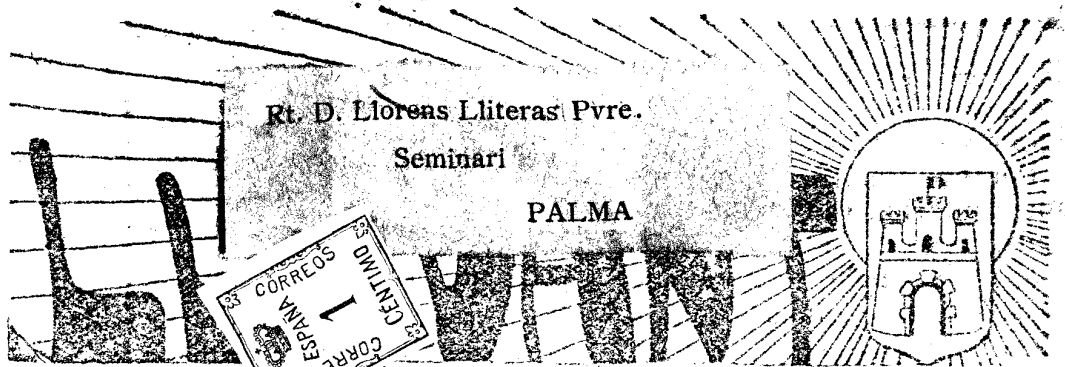

PREUS

Artá Un trimestre 1'50
 A fora any 7'00
 Al Extranjer id. 10'00

Número sol't

0'10 cts.

SETMANARI CATOLIC MALLORQUI

Artá 27 Maig de 1922

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
 Quatre Cantóns, 3

PER LES CREUS DE TERME

Aqueix hermós projecte està en camí de realització. La Comissió treballa de ver per tenir una de les Creus, la de Na Bernada, a punt de beneir en les pròximes festes de Sant Salvador. Perque sia aqueix monument verament popular se sortirà a fer una subscripció per la vila i a fi de que tothom sápigua de que se tracta s'ha repartit un manifest que nos complavem en transcriure perque arribiga a coneixement de tots els artanencs de fora i puguin respondre també amb s'ajuda material els qui poden i volen. Diu així:

ARTANENCs

Un dels millors escriptors de Mallorca, D. Bartomen Ferrá, fa una trentena d'anys que publicá un estudi sobre les Creus de terme que a cada una de les viles mallorquines existeixen o han existit, considerant que aquestes son una prova de la religiositat, de la cultura i del amor al art, de la vila que les posseeix excitá l'emulació entre els pobles, i els qui no han volguts passar per mals cristians, incults i inimics del art, s'han donada pressa a restaurar les ja espanyades uns i a crear-ne de noves altres, de manera que avui ja casi no queda a Mallorca vila ni llogaret aont no s'hi pugui veure

alsat en lloc vistable el sigue de la Redenció. Recentment, fa cosa de pocs mesos, les viles de Sa Pobla i Selva hau cumplit amb lo que han considerat an dever de bons mallorquins i aquells pobles amb sen Ajuntament al cap han sufragat el cost que suposa un d'aquests monuments.

Artá, era una de les taques negres que hi havia dins l'estudi del arquitecte Sr. Ferrá, perque a pesar d'haver-hi hagudes en altre temps algunes hermoses Creus dins el nostre terme com la de *Na Bernada*, *Sa Creu Nova*, *Sa Creu de S'Auma*, *Sa Creu Veya*, una an *Es Pou d'Avall*, i una a *Sa Pujada de l'Iglesia parroquial* quant ell publicá l'estudi ja no n'existia cap; el temps o l'esperit vandálic del modernisme les tiraren en terra i n'esveiren tota senya.

El nostre poble té anomanda de fret, de poc entusiaste, de mal de moure per tot lo bo, de poc estimador de les nostres glories i de la bellesa de la nostra vila i an aqueixa llegenda que ja és de domini general dins Mallorca és precis que la destruiguém. Si volem apareixer an els uys dels esters com

un poble amic de la bellesa, de l'art, de la cultura i del esperit cristiá dels nostros avantpassats, és precis que heu demostrarem amb obres amb fets palpables i visibles, sinó el nostre bon nom seguirá sufrint un desmórit aprobiós que no deuen haver de consentir els qui vulguin passar per bons Artanencs.

Aquest entusiasme per tot lo bo, s'ha de demostrar sempre que se presentiu ocasions i ara se mos ne presenta una amb el projecte que fa poc va exposarel Rt. P. Francesc Fornés fill d'aquesta vila, de restaurar les creus que dins el nostre terme en altre temps han existides. Aquixa idea que brindá a tot es poble, l'han acullida amb entusiasme les nostros diguisimes autoritats está patrocinada pel nostre Magnific Ajuntament i a ella s'hi van adherint tots els qui senten dins son cor un raig d'amor an el nostre passat.

El projecte és hermós i grau, tan hermós i tau gran que'ls qui l'han acullit de primer cop, han tenguda por de empetitirlo si sols contribuïen a dur-lo a cap unes quantes persones. Aquest projecte per conservar tota la seua hermosura i grandiositat ha de gosar de la popularitat que's lo que dona més realç i eficacia a totes les grans idees. Aquests monuments han de ser del poble,

ell les ha de poder estimar com a ben seus i per aixó convè que sigui ell el qui les aixequi.

Peraquest motiu les digníssimes autoritats i Comissió organitzadora han pensat dirigir-se a tot el poble d'Artá per medi d'aquest manifest convidant-lo a contribuir amb lo que cada un pugui a restaurar les Creus que aixecaren les generacions passades.

Se comensarà per la *Creu de Na Bernada* per estar tan aprop de la vila, per esser un dels camins del nostre terme més tranzitats per gent del poble i externa i perque sigui la darrera fita cristiana que trobin els nostros cossos difunts al dur-los a descansar a devora les cendres dels nostros avis.

La Comissió obri llistes de subscripció per tots els qui vulguin contribuir-hi, i perque tenga un caràcter eminentement popular i tothom pugui considerar al monument com a propi, sortirà per la vila en un dia determinat, i de casa en casa sollicitarà l'ajuda material de tots i cada un dels artanens.

No li causarà cap extranyesa ni li produirà el més petit descoratjament que surtin, com devant tots els projectes hermosos, els qui per no haver de contribuir amb unes miserables pesetes de la seua butxaca, cerquen pels i taques a l'idea i la critiquen per fer veure an els demés qui si no hi contribueixen no és per planyer el seu óbol sino per les lletjures que li troben. Però sí, hem volgut prevenir an el poble que se malfiy de tots aquests, sapiguent per endevant que els qui critiquen aquests ideals amb un criteri tan estret i mesquí és que son moguts pel vil esperit de baixos interessos qui ha fet esvortar tants de projectes profitosos per la nostra vila.

Sense escoltar els qui sols se mouen pel més baix mercantilisme o el més degradant personalisme, alt el front, i sols mirant l'honor i bon nom del poble aont hem tenguda la sort de neix, contribuiguem tots amb lo que poguem perque aquests monuments amarats de sabor cristià que volem aixecar, sien dignes de la nostra vila.

LA COMISSIÓ

Com se veu, la comissió esmentada ha oberta una subscripció pública per aixecar aqueix monument. An aquest fi i per donar facilidats a tothom s'han formades nombroses subcomissions que s'han dividit el poble i passarán de casa en casa per recullir les cantitats amb que cada u vulga figurar en les llistes. La quota mínima que s'ha senyalada perque estigui a l'abast de totes les bosses és de *cinc cts*; de manera que'l qui no hi figuri serà per no voler.

A veure si feim un monument digne.

LA MOSCA DE L'OLIVERA

Conversa de D. Arnest Mestres

Una petita subvenció concedida an el nostre municipi per el govern que presidi l'Ilm. Sr. D. Antoni Maura, destinada a fer experiències agrícoles, fou la causa de que el Director de la Granja Agrícola de Ciutat, l'apóstol de la viticultura mallorquina D. Arnest Mestres vengués an el nostre poble, per estudiar la manera com s'hauria d'invertir aquella cantitat, la curtesa de la qual no permitia altre cosa que fer petites experiències.

I posades d'acord dues ànimes trempades per el treball i el bé D. Arnest i D. Pere Morell cregueren de suma conveniència iniciar ais nostros pagesos d'ulivar, ja que l'ulivera es l'arbre que ocupa el primer lloc en la nostra contrada, en la lluita contra un terrible inimic, la mosca, avorrida de tot hom.

I dit i fet, diumenge a vespre a la Sala devant un públic agricultor, entre

el qual però, hi faltaven molts de sabis oliverers, comensá el bon patrici senyor Mestres la seva conversa, plana, sense ampulositats, práctica encaminada directament a fer comprendre an els oyents l'objecte de que se tractava explicant la metamorfosis o desenrol-lo de la mosca, i la manera de combatrer-la segons experiències fetes a Italia i Catalunya.

De lo primer digué: que la mosca neix a la primavera de les pupes o crisàlides que amagades a dins la terra o baix les escorxcs de les oliveres s'han conservat durant l'hivern procedents de les derrerres cries de l'any anterior.

Al sortir la mosca i esser encalentida per el sol estira ses ales i vola, cercant la mel de les flors més oloroses entre les quals hi ha les d'olivera. Quant l'oliva és ja grosseta i un cop fecundada, la mosca, va i tresca i pon un ou a cada oliva amb un fibló (oviscapte) que te a la part de darrera.

D'aquell ouet casi microscopic en neix una petita larva, un cuquet que menja i menja la pasta de l'oliva destruint-ne una gran cantitat, de manera que en realitat és el cuquet el qui fa mal, la mosca an el seu primer estat de desenrol-lo. Una vegada que aquell cuquet ha acabat de creixer si l'oliva cau, ella entre dins la terra, se tanca dins un estoig i s'adorm, es la pupa; si s'oliva no cau també queda a dalt i allà sa tanca lo mateix, i al cap d'un cert número de dies neix la mosca i torna a volar, les femelles tornen ésser fecundades i altre vegada fan la posta.

D'aquesta manera está ben provat que fan tres o quatre generacions al estiu, al cap de les quals son una infinidat les mosques que han surtides a llum.

Un catalá olivicultor gran observador de la Naturalesa calcula lo següent:

Si les mosques ponen de 50 a 400 ous i prenim un terme mig de 100 ous per posta, la mosca que mos neixi al mes de maig a la primera posta mos darà 100 mosques.

Suposem que d'aquestes n'hi hagi la mitat de mascles i s'altre femelles al podre aquestes 100 ous cada una, tendrem a la 1.ª generació 5000 mosques; contant la mitat femelles, al fer la nova posta mos donen una naxia de 250 000 les quals a la 3.ª generació arriben a la cantitat de 12.500.500.

Just que menjin una sexta part de l'oliva ja se pot veure la pèrdua que ocasionen en quantitat i en qualitat de s'oli.

No s'ha de perdre de vista que la mosca té una partida d'inimics naturals entre els quals se contenen els ocells, el frets, el collir les olives, el moldrerles, etc. lo qual, si bé fa disminuir el mal, no fa que les seves conseqüències no siguin funestes.

I això precisament és lo que ho preocupat i preocupa an els olivicultors, els quals estudien les maneres com se poden destruir uns insectes tan perjudicials.

Digué que l'arseniat de sosa ha mig resolt el problema i amb el sistema Italià Lotrionte que l'any passat baig la direcció del Servei tècnic de Agricultura de la Mancomunitat Catalana se va ensaiar a Cambrils en el Parc Samà, s'obtenen èxits molt falaguers.

El sistema se funda amb certes condicions de la vida de la mosca. Una, que és llèpola, li agrada lo dolç; i s'altre que sempre cerca l'ombra la radosa.

Treguent profit d'aquestes observacions se construeixen unes teules de uralita baix de les quals si posa un manat de brots d'ulivera untats de una melassa que conté arseniat de sosa, aquestes teules se penjen a les oliveres en la part de mitjorn de l'olivera que com a més calenta és més frecuentada per la mosca.

Perque el método sigui eficaç ha d'esser extens i s'ha comprovat que els ulivars tractats a Italia donaren el 98 pç d'ulives sanes i els no tractats el 23 pç.

A Cambrils els no sotmesos a tractament donaren el 90 pç de ulives atacades i els tractats amb arseniat sols el 3 pç.

Acabá el Sr. Mestres oferint-se an els agricultors per tot quant amb l'agricultura se relaciona i suplicant que si algú tenia dificultats les exposés, i diguent que ferien alguns ensais en el nostre terme.

L'amo Antoni de Son Forté feu algunes preguntes que foren contestades a satisfacció per el Sr. conferenciant, una de les quals va esser donar un pressupost de gastos.

Per invitació de D. Pere Morell el digníssim i entusiasta president del Celler Cooperatiu de Felanitx D. Bartomeu Vaquer que acompanyava al

Sr. Mestres mos explica lo que han fet allà, baix la direcció del gran treballador D. Arnest en materia de vinyes.

L'acció perseverant, el treball intens fet durant una serie d'anys a l'Estació Enològica ha duit a la realització d'un projecte que indubtablement ha de multiplicar la riquesa de Felanitx, gracies a ella avui ja son demanats amb preferència els vins d'aquella comarca.

S'extengué D. Bartomeu en predicar optimisme, diguent que l'home no te res impossible, que tot es voler, per lo tant, aconsellá que s'estudii a Artá la conveniencia de fer un moli d'oli cooperatiu el qual indubtablement donaria inmensos resultats.

Digué que quant hi ha entusiasme no falta res i perque servis d'exemple explicá com a Felanitx havien trobat un milló de pessetes per construir el Celler, amb la seguredat de que dins molt poc temps ha de quedar amortisat.

Convidá a la concurrencia perque assistesqui a la *Diada agrícola* que el día de la segona festa de *Cincogema* han de celebrar en el seu poble.

Els dos conferencians foren efusivament felicitats per la concurrencia, llamentant-se molts, de lo poc frequents que son aquestes lliçons que tant de bé podrien fer dins el nostre poble.

Homos d'aquest tremp és lo que falta dins tots els pobles; ells son els revolucionaris constructius que amb una fe i entusiasme sense límits, aplanen tots els obstacles que s'oposen a la victoria. Rebin desde aquestes columnes la nostra entusiasta felicitació.

Ll. Garcias

De Son Servera

El Sindicat Católic ha establert el nou organisme la «Mutualidad p'el Segur del bestiar». En les reunions generals tengudes ultimament han quedades nombredes les Juntas d'Administració i Valoradora. Mos dirien qu'aquesta dins pocs dies comensará els estims.

—Dijous de la setmana pasada ocoregué la siguent desgracia: estava fent feina damunt la teulada de caseva mestre Antoni Sureda (a) Botó, ocupat en compondre teules, quant una biga s'amollá en el precís instant en qu'ell

s'hi trobava damunt. Caigué l'infortunat Sureda enterra i se rompé un bras a dos llocs, 's feu molt de mal dins una cama i rebé altres ferides en distintes parts.

Feim vots p'el seu pronte restabliment.

—Altre desgracia: venien de Pula cap a S. Servera diumenge dematí, amb el carretó l'amo'n Biel Pons, pagés de dita possessió, i els seus fills Biel i Catalina. Quant foren a sa siquí d'es Vergé el cavall tengué por i sense qu'el conductor pogués evitar-ho va anar acostant-si un poc masa a sa vorera del camí, tant que l'amo'n Biel vejent-sé en perill imminent, prová de botá per la banda qu'el carretó tombava i en so mateix pes el vehícol perdé l'equilibri i caigué a baix del camí.

L'amo se va fer mal a un janoi, are els altres no tengueren res de nou.

Llamentam l'accident.

Un congregant serverí

De Capdepera

Sembla que les persones religioses i patriótiques del nostre poble volen fer un sacrifici a favor del Oratori del Castell de l'Esperança. El nostre bondadós Rector fa dues setmanes que va rebent cada dia nous donatius; dels quals en dona conta els Diumenges: el passat anunciá que la suma pujava a quatre centes i pico de pessetes. Deu fassi que continui tal desprendiment, a fi de que quedi més o menos adereçat el temple que aixecaren els religiosos fundadors de Capdepera i que tots els nostros avis tantes vegades baix de les seves voltes alsaren el cor a Deu i obtengueren tantes gracies per intercessió de la nostra patrona, la Mare de Deu de l'Esperança.

El finestralet que s'ha obert dins la Capella de l'esquerra ha donat moltíssima de vida a n'aquella part, que sempre havia patit molt de fosca i humiliat.

Duguent-se a terme el projecte ideat, el dit Oratori quedarà sens dupte bastant be.

—Día vintú en el pati de la Congregació Mariana el retratista D. P. Sansó fotografiá en un grupo els joves que formen part d'aquesta entitat, el número dels concorrents fonc de setanta a setanta cinc.

Se retretà ademés l'ábside de la capella de la Congregació, com també el Sotó d'actes de la mateixa.

—Diumenge qui ve tindrà lloc en el Col·legi la festa de la Conclusió del Mes de Maig.

—Els adornos de l'altar, que de cada setmana han anat pujant en bellesa i bon gust, prometen ésser extraordinaris en el dia esmentat, segons nos enterra el Congregant Capiller qu'es l'encarregat de donar la solemnitat corresponent amb la composició del dit altar.

En aquest dia, ademés de que a les set del matí se celebrarà la Santa Missa en aquest Oratori i combregaran els Congregants i feels que heu desitjin; al vespre a les vuit i quart comensarà la funció que constarà dels actes sigüents: Primer Rosari; segon Trisagi Mariá; tercer Mes de Mariá i quart Acció de gracies amb el cant del Magnificat a tres veus; durant el qual després de cada parei de versets, diferents nins congregants de la secció menor, oferiran la flor a Mariá amb sentides poesies alusives i molt adequades al acte; tot lo que serà coronat amb una *Carta a la Verge del Perpetuo Socorro*, en poesia que serà la despedida d'aqueis cultos dedicats a Mariá durant l'actual mes de Maig.

En aquesta funció es repartiran les estampes-recuerdos del mateix mes, segellats amb l'escut de la Congregació.

El cántic propis de l'acte serán interpretats per el «Coro Davidic» i que serán les sigüents pessas del seu repertori: «Venid i vamos todos» a tres veus del mestre B. Torres; Pare nostre i Ave Mariá a dues veus del P. Amorós T. O. R.; tres Ave Mariá a dues veus del anomenat compositor Torres; el Magnificat i la despedida «Madre divina» a veus.

Corresponsal

Ajuntament

Sessió del dia 7 de Maig.

1.ª Aprovació de l'acta anterior.

2.ª Se feu el sorteig dels vocals associats que amb unió del Ajuntament han de formar la Junta Municipal en 1922 i 1928 quedant nombrats D. Llorens Ginart Cassellas, D. Sebastiá Femenías Guiscafré,

D. Juan Ginart Massaner, D. Pere Pastor Quetglas, D. Juan Sancho Nabot, D. Juan Ferragut Esteve, D. Juan Carrió Sancho, D. Jordi Bauzá Pont, D. Pere Jusep Llinás Gili, D. Gabriel Cursach Ginart, D. Jeroni Suñer Ferrer, i D. Pere Juan Bonnin Fuster. Els noms d'aquests senyors quedarán exposats an el públic i se notificarán an els interessats.

3.ª S'aprovà el repartiment del arbitri demunt els grifons particulars que prenen algo a sa canyeria pública i comunicar a cada interessat la quota corresponent.

4.ª S'aprovaren les relacions negatives de Deutors i Acreedors d'aquest Municipi segons la liquidació del Pressupost de 1921 a 1922 resultant que l'Ajuntament el 31 de Mars tenia una existencia de vuit mil cinquentes nou pessetes noranta i tres cèntims incorporant se aqueixa quantitat al exercici actual

5.ª S'acordà la distribució de fondos del mes.

6.ª Aprovar el patró de la prestació personal i posarlo an el públic per 15 dies i avisar amb papeleta a cada interessat.

7.ª Donada conta pel Sr. Batle de l'idea de restaurar les Creus que dins el terme aixecaren els nostros avant passats, avui desaparegudes, l'Ajuntament desitjant secundar tan hermosa idea acorda convocar a les diferents entitats relligioses i benèfiques de la localitat per proposar-los dur a cap aqueixa obra i de ser aprovada prenguin les resolucions que creguin convenients per durla a efecte.

8.^a Vistes les peticions formulades per la Societat Obrera s'acordà atendre-les en tot lo que l'Ajuntament cregui de conveniencia.

9.ª S'aprovà l'Extracte dels acords presos per l'Ajuntament durant l'Abril i remetre-lo al Governador.

RELLIGIOSES

Demà a la Parroquia s'hi celebrarà la festa de Conclusió del Mes de Mariá. El dematí a l'hora de costum se ferà la Comunió General per les Filles de Mariá. A les 10 Missa ma-

jor en que el Chor de les mateixes cantarà la Missa «de Angelis» alternant amb el chor, i predicarà el R. P. Pons T. O. R. El decapvespre després de l'exercici se ferà la processó; a la arribada a la Parroquia s'anirà a besar l'imatge i durant aquesta cerimonia se cantarán escullits motets pel mateix chor.

Crónica

DEL TEMPS.—Tota la setmana ha fet un sol cremant, abrasador, impropri del més que som.

Tampoc és natural la calor que fa. Es basca de fi de juny. Molts d'anys el més qui ve no fa la calor d'aquest.

AGRICOLE.—En el camp s'ha comensada la cullita. Faveres ja no'n veuen de dretes i moltes eres están ja a punt de comensar la batuda. Els ords groguetgen i a colca tros ja li han mostrada la laus. La anyada de baix no se presenta molt malament, ni la dels arbres tampoc. Especialment les oliveres van bastant be i si poden passar el próxim juny sense res de nou a molts de llocs hei haurá esplet.

ESTAT SANITARI.—Seguim, gracies a Deu, en bon estat. No hi ha epidemies ni malalts de gravetat. Hi ha un mort en Guillem Moma de Caneta, que feia moltíssim de temps qu'estava malalt. Al cel sia.

NAIXENSES.—L'esposa del veterinari d'aqueixa vila D. Antoni Gili el dia vint doná felisment a llum un nina i robust. Que Deu los ho conservi i sia enhorabona.

MISSA NOVA.—El passat diumenge en la Isglesia de Sant Francesc de Palma l'Im. Dr. P. Mateu Colom Bisbe Titular d'Andrapa i fill de Sóller, conferí sagrades ordes majors i menors. Entre els ordenats figura el nostre amic Fra Bartomeu Oliver Oliver T. O. R. el qual fou ordenat de Prevere i cantá sa Missa Nova en la mateixa el dia 25 d'aquest mes. L'acte revestí gran solemnitat i en ell un nutrit Orfeó executá una Missa original del P. Mateu Amorós T. O. R. fill d'aquesta vila. Besam reverents les mans al nou sacerdot i felicitem de tot cor a ell, sa familia i Rda. Comunidad Franciscana.

PONT.—S'està ja acabant un nou Pont que construeix demunt el torrent del Muli Nou que millorarà molt aquell camí. El fa la vila amb l'ajuda de tots els propietaris d'aquells contorns.

